

SKLEPNI PREDLOGI GENERALNEGA PRAVOBRANILCA

JANA MAZÁKA,

predstavljeni 24. marca 2009¹(1)

Zadeva C-2/08

Amministrazione dell'economia e delle Finanze

in Agenzia delle Entrate

proti

Olimpiclub Srl, v likvidaciji

„Predlog za sprejetje predhodne odločbe, ki ga je vložilo Corte suprema di cassazione (Italija)“

„DDV – Zloraba – Primarnost prava Skupnosti – Pravna varnost – Načelo res iudicata – Pravnomočne sodbe“

I – Uvod

1. Corte suprema di cassazione (Italija) (v nadaljevanju: Corte di cassazione ali predložitveno sodišče) je s predlogom z dne 10. oktobra 2007, ki ga je Sodišče prejelo 2. januarja 2008, predložilo Sodišču ES vprašanje za predhodno odločanje na podlagi člena 234 ES v zvezi z uporabo načela *res iudicata* v pravnih postopkih v zvezi s plačili DDV.
2. Predložitveno sodišče želi v bistvu ugotoviti, ali mu pravo Skupnosti ob upoštevanju sodne prakse Lucchini⁽²⁾ nalaga, naj ne uporabi domačega pravila o načelu *res iudicata*, na podlagi katerega se podeli učinek pravnomočnosti sodbe, ki jo je izreklo drugo sodišče v zadevi, ki se nanaša na isti predmet, če bi zaradi tega lahko v sporu v zvezi s plačilom DDV ugotovilo, da so bile obravnavane transakcije opravljene samo zaradi pridobitve davčne ugodnosti in tako pomenijo zlorabo.
3. To vprašanje se je pojavilo v okviru postopka med Olimpiclub Srl v likvidaciji (v nadaljevanju: Olimpiclub) in Amministrazione dell'Economia e delle Finanze (v nadaljevanju: Amministrazione finanziaria) ter Agenzia delle Entrate glede obvestil o popravku DDV v letih od 1988 do 1991.

II – Pravni okvir

4. Člen 2909 Codice Civile (italijanski civilni zakonik), ki ureja načelo *res iudicata*, določa:
„Stranke, njihovi dediči ali pravni nasledniki so vezani na vsebino pravnomočne sodbe.“
5. V zvezi s tem je v predložitveni odločbi navedeno, da je Corte di cassazione v davčnih

zadevah dolgo neomajno sledilo na?elu, znanemu kot „frammentazione dei giudicati“ (lo?enost pravnomo?nih sodb), v skladu s katerim je vsako dav?no leto dokaj lo?eno od drugih dav?nih let in ustvarja v odnosu med dav?nim zavezancem in dav?nim organom lo?eno pravno razmerje od tistih, ki se nanašajo na predhodna ali nadaljnja dav?na leta. Posledica tega je, da se v primerih, ko se spori nanašajo na razli?na dav?na leta, o njih odlo?i z ve? sodbami – namesto z eno sodbo, ki bi združevala ve? upoštevnih odlo?itev –, tudi ?e se nanašajo na isti davek in ?eprav obravnavajo vprašanja, ki so povsem ali v delu enaka. To pomeni, da nobena od izdanih sodb ne more imeti u?inka *res iudicata* za sodbo, ki se nanaša na drugo dav?no leto.

6. Vendar je bilo, glede na navedbe iz predložitvene odlo?be, na?elo „frammentazione dei giudicati“ spremenjeno z novejšo sodno prakso Corte di cassazione, v skladu s katero predmet sodbe v dav?ni zadevi ni nujno omejen na izpodbijani akt, ampak se lahko nanaša tudi na vsebino dav?ne zahteve, ki jo podajo organi, in na pravni okvir, v katerem je dolo?ena ta terjatev. Tako je ?elelo poudariti enotnost davka, ?eprav se nanaša na lo?ena zaporedna dav?na obdobja.(3)

7. Tako se je zdaj mogo?e v dav?nem postopku sklicevati na sodbo, ?eprav se nanaša na drugo dav?no obdobje, kot je tisto, na katerega se nanaša ta postopek, ?e imata zadevi skupno bistveno to?ko. Po mnenju predložitvenega sodiš?a je razlog za to dejstvo, da na?elo, v skladu s katerim je treba dav?na leta obravnavati lo?eno, ne prepre?uje, da bi imela sodba, ki se nanaša na eno dav?no obdobje, zavezujo? u?inek tudi za druga dav?na obdobja, kadar so podani pomembni elementi, ki so upoštevni v ve? dav?nih obdobjih.

III – Dejansko stanje, postopek in vprašanje za predhodno odlo?anje

8. Olimpiclub je družba z omejeno odgovornostjo, ki se ukvarja z gradnjo in vodenjem športnih objektov in je lastnica športnega kompleksa, ki je postavljen na zemljiš?u v državni lasti.

9. Olimpiclub in Associazione Polisportiva Olimpiclub (v nadaljevanju: Associazione), katerega ustanovni ?lani imajo prakti?no brez izjeme tudi deleže v družbi Olimpiclub, sta 27. decembra 1985 sklenila pogodbo o uporabi, z drugimi besedami pogodbo, v skladu s katero ena stranka prenese premi?no in nepremi?no premoženje v uporabo drugi stranki za dolo?eno ali nedolo?eno obdobje, prevzemnik premoženja pa je to premoženje zavezan vrniti (v nadaljevanju: pogodba z dne 27. decembra 1985). V skladu s to pogodbo lahko Associazione uporablja vso opremo, ki je nameš?ena v športnem kompleksu, ?e nosi stroške nadomestila državi v vrednosti povra?ila obi?ajnih stroškov v višini 5.000.000,00 ITL letno ter ?e prenese na Olimpiclub celoten bruto prihodek, sestavljen iz skupne vsote vpla?il njegovih ?lanov.

10. Guardia di Finanza (finan?na policija) je leta 1992 opravila dav?ne preiskave, ki jih je kasneje razširila tudi na Associazione in ki so dosegle vrh s pripravo dveh zapisnikov, ki sta razkrila nepravilnosti v zvezi s pogodbo z dne 27. decembra 1985. Ugotovljeno je bilo, da se v razmerju do dav?nih organov ni mogo?e sklicevati na to pogodbo.

11. Posledi?no so bili izdani štirje sklepi o popravku DDV za dav?na leta v obdobju od 1988 do 1991. Olimpiclub je ta obvestila izpodbijal pred Commissione tributaria provinciale di primo grado di Roma.

12. Agenzia delle Entrate je pred sodiš?em zatrjevala, da so preiskave, ki jih je opravila Guardia di Finanza, razkrile, da je bil s sklenitvijo formalno zakonite pogodbe z dne 27. decembra 1985 dejansko edini namen strank obiti dav?no zakonodajo, da bi se Olimpiclub neupravi?eno izognil pla?ilu davka. Dejansko je s *pogodbo o uporabi* Olimpiclub prenesel vsa upravna bremena in bremena vodenja športnega kompleksa na neprofitno organizacijo in tako pridobil dohodek, ki ga je ustvarila Associazione, ne da bi bil od tega dohodka odmerjen kakršen koli davek. Z upravljanjem prostorov družbe je Associazione dejansko proizvajala dohodek, ki je prost

neposrednega ali posrednega obdavčenja, saj je bil ustvarjen v obliki dohodka od članarin.

13. Kljub temu je Commissione tributaria provinciale ugodilo tožbi družbe Olimpiclub z utemeljitvijo, da Amministrazione Finanziaria ni izničila pravnih učinkov pogodbe z dne 27. decembra 1985 in da sporazum v nobenem primeru ni bil goljufiv.

14. To odločitev je v pritožbenem postopku potrdilo Commissione tributaria regionale del Lazio, ki je potrdilo predvsem to, da ni bil dokazan goljufiv namen, če upoštevamo, da je mogoče najti razloge za sklenitev pogodbe z dne 27. decembra 1985 v dejstvu, da za gospodarsko družbo ni gospodarno neposredno vodenje nečesa, kar so v bistvu športne dejavnosti, in ne v namenu, da se izogne davčnim obveznostim.

15. V postopku v glavni stvari mora Corte Suprema di Cassazione odločiti o pritožbi, ki jo je zoper to sodbo zaradi pravnih vprašanj vložilo Amministrazione Finanziaria. Ker se je v vmesnem obdobju zoper družbo Olimpiclub začel likvidacijski postopek, je likvidacijski upravitelj na sodišču vložil nasprotno tožbo.

16. Amministrazione Finanziaria je postavilo en sam zapleten pritožbeni razlog, v okviru katerega zatrjuje, da razlogi, navedeni glede odločilnega vprašanja v tem sporu, niso logični niti zadostni, ter uveljavlja kršitev in napačno uporabo člena 116 italijanskega zakonika o pravnem postopku ter člena 37a dekreta predsednika republike št. 600/1973 in člena 10 zakona št. 408/1990, za katera je Commissione tributaria regionale odločilo, da se v tej zadevi ne uporabljata. Ta pritožbeni razlog je v bistvu usmerjen v izpodbijanje ugotovitve, da ni bilo namena izogibanja davku, ki je vsebovana v sodbi Commissione tributaria regionale del Lazio.

17. Olimpiclub se je po drugi strani pri obrambi skliceval zlasti na številne pravnomočne sodbe, ki sta jih izrekli Commissione tributaria provinciale di Roma in Commissione tributaria provinciale del Lazio ter se nanašajo na davčno preverjanje v različnih davčnih obdobjih, vendar temeljijo na istih zapisnikih, kot so tisti, ki so sprožili obravnavano davčno preverjanje in obvestila o popravku v zadevi pred predložitvenim sodiščem.

18. Olimpiclub je zatrjeval, da so te sodbe, v katerih je bilo ugotovljeno, da mehanizem iz pogodbe z dne 27. decembra 1985 ni bil nezakonit zaradi davčnih razlogov, pridobile veljavo *res iudicata*, v smislu člena 2909 italijanskega civilnega zakonika, in da imajo posledično, kljub dejstvu, da vsebujejo ugotovitve, ki se nanašajo na druga davčna leta od teh, ki so predmet postopka, zavezujoč učinek za zadevo, ki se obravnava pred predložitvenim sodiščem. Posledično, po mnenju družbe Olimpiclub, predložitveno sodišče ne sme ponovno obravnavati vprašanja zlorabe.

19. V zvezi s predhodnim ugovorom nedopustnosti v zvezi s pritožbo, ki temelji na učinku *res iudicata*, je predložitveno sodišče navedlo, da medtem ko sodbe Commissione tributaria provinciale di Roma, na katere se sklicuje Olimpiclub, niso pomembne za predmetne namene, se je načeloma mogoče opreti na sodbi št. 138/43/00 in št. 67/01/03, ki ju je v postopku v zvezi z DDV izdalo Commissione tributaria regionale del Lazio in se nanašata na davčni leti 1987 in 1992.

20. Tako iz predložitvene odločbe izhaja, da Corte Suprema di Cassazione meni, da ga v skladu z načelom *res iudicata*, kot je opredeljen v členu 2909 italijanskega civilnega zakonika in kot ga to sodišče razlaga, zavezujejo sodbe, ki so bile izdane na podlagi enakih dejanskih in pravnih vprašanj, kot so ta, ki so zastavljena v obravnavani zadevi, ter v katerih je bilo ugotovljeno, da pogodba z dne 27. decembra 1985 nima namena zlorabe ali goljufije.

21. Vendar predložitveno sodišče navaja, da se zdi, da navedeni pravni položaj – ko se lahko v postopku, ki ga obravnava, davčni zavezanec sklicuje na pravnomočno sodbo, ki jo je izdalo

drugo sodišče in se nanaša na drugo davčno obdobje – glede na to, da mu lahko onemogoči ugotovitev zlorabe pravic, preprečuje prepoved zlorabe pravic, ki so se, zlasti v povezavi z DDV, razvile v sodni praksi Sodišča ES kot sredstvo zagotavljanja, da se sistem DDV v celoti izvršuje.(4)

22. Po mnenju predložitvenega sodišča nastaja dvom tudi v povezavi s sodno prakso Sodišča glede obveznosti dati polni uinek določbam prava Skupnosti in opustiti uporabo določb nacionalnega (postopkovnega) prava, ki nasprotujejo pravu Skupnosti in lahko ogrozijo njegovo uporabo.(5)

23. Predložitveno sodišče zlasti dvomi, da je za obravnavano zadevo upoštevna sodba Lucchini(6), v kateri je Sodišče potrdilo načelo, v skladu s katerim pravo Skupnosti preprečuje uporabo določbe nacionalnega prava, kot je člen 2909 italijanskega civilnega zakonika, ki določa načelo *res iudicata*, kadar uporaba takšne določbe preprečuje izterjavo državne pomoči, ki je bila odobrena v nasprotju s pravom Skupnosti. Po mnenju Corte Suprema di Cassazione se zdi, da je ta sodba del splošnejšega nagibanja sodne prakse Sodišča k temu, da je treba veljavnost sodb, ki jih izdajo nacionalna sodišča, relativizirati in jih zaradi primarnosti prava Skupnosti ne upoštevati.(7)

24. V teh okoliščinah je Corte Suprema di Cassazione prekinilo odločanje in Sodišču v predhodno odločanje predložilo naslednje vprašanje:

„Ali pravo Skupnosti nasprotuje uporabi določbe nacionalnega prava, kakršen je člen 2909 italijanskega civilnega zakonika, ki določa načelo *res iudicata*, če je posledica te uporabe rešitev, ki ni v skladu s pravom Skupnosti, s čimer njegove uporabe ne onemogoči le na področju državnih pomoči (za katerega glej sodbo Sodišča z dne 18. julija 2007 v zadevi Lucchini s.p.a., C-119/05), ampak tudi na drugih področjih, zlasti na področju DDV in na področju zlorabe prava z namenom neupravičenega izogibanja plačilu davka, pri čemer je treba upoštevati zlasti merilo nacionalnega prava, kot ga v sodni praksi razlaga to Sodišče, v skladu s katerim je pravnomotna sodba, ki jo je izdalo drugo sodišče v zadevi z istim predmetom, v davčnem sporu, če se nanaša na bistveno vprašanje, ki je skupno drugim zadevam, v tem delu zavezujoča, tudi če je bila izdana v zvezi z drugim davčnim obdobjem?“

IV – Pravna presoja

25. Kot izhaja iz zgoraj navedenega, predložitveno sodišče z vprašanjem v bistvu sprašuje, ali pravo Skupnosti nasprotuje uporabi določbe nacionalnega prava, kakršen je člen 2909 italijanskega civilnega zakonika, ki določa načelo *res iudicata*, če bi uporaba te določbe, kot jo razlagajo nacionalna sodišča, onemogočila nacionalnemu sodišču, da v sporu, kakršen je obravnavani v glavni stvari in ki se nanaša na uporabo DDV, preuči, ali pomeni določena transakcija dejanje zlorabe, kadar je odločitev o tem že vsebovana v pravnomotni sodbi, ki jo je izdalo drugo sodišče, čeprav v povezavi z drugim davčnim obdobjem.

A – Bistvene trditve strank

26. V obravnavani zadevi so pisna stališča predložili italijanska vlada, Komisija in družba Olimpiclub. Z izjemo družbe Olimpiclub so bile te stranke navzoče na obravnavi 22. januarja 2009, na kateri je bil tudi predstavnik slovaške vlade.

27. Vse stranke se v bistvu strinjajo, da sodbe v zadevi Lucchini(8) ni mogoče prenesti na položaj, ki se obravnava v postopku pred predložitvenim sodiščem, in da zato ta sodba za obravnavani primer ni upoštevna. V zvezi s tem trdijo zlasti, da je treba sodbo Lucchini razumeti glede na njen poseben okvir, to pomeni v povezavi z dejstvom, da nacionalno sodišče ni

upoštevalo obstoječe odločitve Komisije o skladnosti določene državne pomoči s skupnim trgom. Medtem ko se je sodba Lucchini nanašala na vprašanje, ki napoloma ni v pristojnosti nacionalnih sodišč, je v postopku v glavni stvari v celoti naloga nacionalnih davčnih organov in sodišč, da uporabijo sistem DDV in ugotovijo obstoj zlorab.

28. Komisija zatrjuje, natančneje, da iz sodne prakse, na katero se sklicuje predložitveno sodišče, glede vprašanja razmerja med napolni prava Skupnosti in nacionalnim postopkovnim pravom izhaja, da Sodišče samo izjemoma in v skladu s precej stroгими pogoji ugotovi, da pravilo nacionalnega postopkovnega prava, kakršno je predmet obravnave v tej zadevi, ne izpolnjuje zahtev prava Skupnosti. Vendar Komisija trdi, da se pravomočne sodbe, ki so jih izdala nacionalna sodišča in na katere se v obravnavani zadevi sklicuje Olimpiclub, nanašajo na druga davčna leta in postopke od tistih, na katere se bo nanašala odločitev predložitvenega sodišča. V tej točki pa je obravnavano zadevo treba ločiti tudi od sodb Eco Swiss(9) in Kapferer.(10)

29. Komisija poleg tega zatrjuje, da nezdružljivost določbe glede *res iudicata* – kot jo razlaga predložitveno sodišče in v skladu s katero imajo sodbe zavezujoč učinek za različna davčna leta – s pravom Skupnosti izhaja iz napola, ki je vsebovano v samem sistemu DDV, da vsako davčno obdobje povzroča ločeno odgovornost za plačilo davka.

30. Tako se zdi Komisiji neutemeljeno, tudi glede na zahteve pravne varnosti in napola učinkovitosti prava Skupnosti, vendar ob upoštevanju pomena, ki se na splošno pripisuje napolu *res iudicata*, da se nacionalnemu sodišču prepreči, da za namene uporabe DDV preveri, ali je nastala zloraba, samo zato, ker je bila v „zunaj“ pravomočni sodbi glede tega sprejeta ugotovitev v zvezi z drugim davčnim obdobjem.

31. Italijanska vlada se v bistvenem strinja s stališčem, da je takšno razumevanje napola *res iudicata* nesorazmerno in da gre dlje od tega, kar zahteva pravo Skupnosti. To napolo, čeprav temeljno, je treba uskladiti s prav tako temeljnim pravilom o prepovedi zlorabe pravic v davčnih zadevah. Kot jasno izhaja iz predložitvene odločbe, je precej očitno, da je v obravnavani zadevi nastala takšna zloraba.

32. Italijanska vlada navaja, da o predmetu zadeve, ki je pred predložitvenim sodiščem, to pomeni v zvezi z davčnimi obdobji v letih od 1988 do 1991, dejansko še ni bila sprejeta sodna odločba. V teh okoliščinah mora imeti predložitveno sodišče možnost, da presodi vprašanje zlorabe.

33. Olimpiclub nasprotno zatrjuje, da člen 2909 italijanskega civilnega zakonika, kot ga razlaga predložitveno sodišče, ne nasprotuje pravu Skupnosti. Z opredelitvijo razlik med obravnavano zadevo in različnimi sodbami Sodišča, ki so navedene v predložitveni odločbi, zatrjuje, da te sodbe ne izpodbijajo tega stališča. Dalje, poudarja bistven pomen napola pravne varnosti in napola *res iudicata*, tako v nacionalnem pravnem redu kot v pravnem redu Skupnosti.

34. Slovaška vlada se v bistvenem strinja s stališčem družbe Olimpiclub ter poudarja temeljno vlogo napola *res iudicata*, katerega spoštovanje je v splošnem interesu. Obravnavano zadevo je treba presoditi kvečjemu ob upoštevanju sodne prakse iz sodb Kühne & Heitz(11) in Eco Swiss(12). Čeprav to napolo nima absolutne veljave, strogi pogoji za odstop od njegove uporabe, kot so določeni v sodbi Luchinni,(13) v obravnavani zadevi niso izpolnjeni. Na koncu je naloga nacionalnih sodišč, da odločijo, ali sta primera identična ali ne.

B – Presoja

35. Za postavitev vprašanj, ki so zastavljena v tej zadevi, v širši okvir, je treba najprej spomniti, da je izvrševanje in uveljavljanje prava Skupnosti, razen kadar je to izrecno naloženo institucijam

Skupnosti, prvenstveno naloga nacionalnih upravnih in sodnih organov držav članic,(14) ki so v skladu s členom 10 ES dolžni sprejeti vse ustrezne ukrepe, splošne ali posebne, da bi zagotovili izpolnjevanje obveznosti, ki izhajajo iz prava Skupnosti.

36. Če v pravu Skupnosti ni posebnih določb, države članice pri izvrševanju prava Skupnosti na celoma delujejo v skladu s postopkovnimi in materialnopravnimi pravili nacionalnega prava. Tako je Sodišče dosledno v ugotovitvi, da se takrat, kadar ni skupnostne ureditve, v nacionalnem pravnem redu vsake države članice določijo pristojna sodišča in postopkovna pravila za pravna sredstva, ki zagotavljajo varovanje pravic, ki jih posameznikom daje pravo Skupnosti.(15)

37. Tako lahko potrdimo, da pravice in obveznosti, ki izhajajo iz virov prava Skupnosti, praviloma potekajo po institucionalnih in postopkovnih „kanalih“, ki jih določajo različni nacionalni pravni redi.

38. Vendar mora biti nacionalno razvejana uporaba prava Skupnosti v skladu z zahtevami tega prava, ki so oblikovane tako, da zagotovijo njegovo popolno uporabo.

39. Tako je bilo Sodišče dosledno v ugotovitvah, da morajo države članice, kadar v skladu s tako imenovano postopkovno avtonomijo določijo pravila postopkov, katerih namen je varstvo pravic, ki jih posamezniki pridobijo na podlagi neposrednega užitka prava Skupnosti, zagotoviti, da takšna pravila niso manj ugodna kot tista, ki urejajo podobne nacionalne tožbe (na celotno enakovrednosti), in da niso oblikovana tako, da v praksi prezmerno otežujejo ali onemogočajo uveljavljanje pravic, ki izvirajo iz prava Skupnosti (na celotno učinkovitosti).(16)

40. Razen teh omejitev nacionalnega postopkovnega prava, ki jih je Sodišče oblikovalo v povezavi z na celotno postopkovne avtonomije, izhajajo številne obveznosti držav članic glede uporabe prava Skupnosti neposredno in „objektivno“, to pomeni dokaj neodvisno od okvira, ki ga označuje „uveljavljanje pravic Skupnosti s strani posameznikov“, iz česar primarnosti prava Skupnosti in obveznosti zagotoviti njegov polni užitek.

41. Kot je znano, ima v skladu s temi členi pravo Skupnosti prednost pred vsako določbo nacionalnega prava, tako materialnopravno kot postopkovno, ki ni združljiva z njim.(17)

42. Glede obveznosti, ki izhajajo iz člena primarnosti prava Skupnosti, je Sodišče pojasnilo, da morajo nacionalni upravni organi in vsa sodišča v okviru pristojnosti zagotoviti spoštovanje pravil Skupnosti in, če je to potrebno, po uradni dolžnosti zavrniti uporabo nacionalnega pravila, ki ovira polno učinkovanje prava Skupnosti.(18)

43. Na to obveznost nacionalnih sodišč, da vzdržujejo primarnost prava Skupnosti in zagotovijo njegovo polno učinkovanje, ali, splošneje, njihovo dolžnost varovati vladavino prava v Skupnosti, lahko vpliva nacionalno pravilo, kakršno je obravnavano v tej zadevi, ki želi določiti na celotno *res iudicata*, če to pravilo onemogoča nacionalnim sodiščem, da bi pravilno uporabila pravilo Skupnosti. Pri presoji pravila nacionalnega prava je torej treba upoštevati te obveznosti.(19)

44. V zvezi s tem je treba najprej navesti, da je Sodišče večkrat poudarilo, da pravila, ki določajo pravnomohnost sodnih in upravnih odločb, pripomorejo k pravni varnosti, ki je temeljno na celotno prava Skupnosti.(20)

45. V skladu s tem na celotno je Sodišče, predvsem v sodbah *Eco Swiss*, *Köbler* in *Kapferer*, ki so se nanašale na pravnomohnost sodnih odločb, priznalo pomembnost člena *res iudicata* za pravni red Skupnosti in za nacionalne pravne sisteme. Priznalo je, da je za zagotovitev stabilnosti prava in pravnih razmerij ter učinkovitosti sojenja pomembno, da sodnih odločb, ki so postale dokončne, potem ko so bila izrečena vsa pravna sredstva ali potem ko so se iztekli roki zanje, ni

ve? mogo?e izpodbijati.(21)

46. Kot sta poudarila Olimpclub in slovaška vlada, izhaja iz sodb Eco Swiss in Kapferer zlasti to, da pravo Skupnosti na?eloma ne obvezuje nacionalnega sodiš?a, naj ne uporabi nacionalnih postopkovnih pravil, v skladu s katerimi odlo?ba postane pravno?na, ?eprav bi se s tem lahko odpravila kršitev prava Skupnosti, ki jo povzro?i zadevna odlo?ba.(22)

47. Vendar iz sodne prakse Sodiš?a izhaja tudi, da na?elo pravne varnosti in pravno?nost odlo?b, ki izhaja iz tega na?ela, ni absolutno v smislu, da bi vedno prevladalo; uskladiti ga je namre? treba z drugimi vrednotami, ki jih je vredno zaš?ititi, kot sta na?eli zakonitosti in primarnosti prava Skupnosti ter na?elo u?inkovitosti.(23)

48. Posledično, ?e nacionalna pravila, ki dolo?ajo pravno?nost odlo?b, ustvarjajo ovire za ta na?ela, izhaja iz sodne prakse Sodiš?a, da je mogo?e naložiti nacionalnim sodiš?em, in ?e je to primerno, upravnim organom, naj v posebnih okoliš?inah teh pravil ne uporabijo.(24)

49. Tako je Sodiš?e v sodbi Kühne & Heitz ugotovilo, da je upravni organ, ki je odgovoren za sprejetje upravne odlo?be, v skladu z na?elom sodelovanja iz ?lena 10 ES dolžan ponovno preu?iti to odlo?bo in jo morebiti odpraviti, ?e so izpolnjeni štirje posebni pogoji.(25)

50. Iz pomena, ki se pripisuje posebnim okoliš?inam v sodbi Kühne & Heitz(26) in kasnejši sodbi i-21 Germany in Arcor, ki jo je Sodiš?e s sklicevanjem na te okoliš?ine razlikovalo od sodbe Kühne & Heitz,(27) izhaja, da je mogo?e pravila nacionalnega prava, ki zaradi zagotavljanja pravne varnosti dolo?ajo pravno?nost odlo?b, ob upoštevanju mo?i in u?inka prava Skupnosti izpodbijati le izjemoma in iz zelo omejenih razlogov.

51. Poudariti je treba, da v sodbi Kapferer Sodiš?e ni ne potrdilo ne zavrnilo, da je mogo?e na?ela iz sodbe Kühne & Heitz – ki so se nanašala na obveznost upravnega organa, da preu?i pravno?no upravno odlo?bo, ki nasprotuje pravu Skupnosti – prenesti v okvir, kakršen je v zadevi Kapferer, ki se nanaša na sodno odlo?itev: Sodiš?e se je omejilo na ugotovitev, da v vsakem primeru eden od pogojev, dolo?enih v sodbi Kühne & Heitz, ni bil izpolnjen.(28)

52. Nazadnje, Sodiš?e je kljub temu v sodbi Lucchini, s sklicevanjem na dolžnost nacionalnih sodiš?, da zagotovijo popolno u?inkovanje dolo?b prava Skupnosti in njegovo primarnost, ugotovilo, da pravo Skupnosti nasprotuje uporabi dolo?be nacionalnega prava (ista dolo?ba je sporna v obravnavani zadevi), ki uzakonja na?elo *res iudicata*, ?e njena uporaba onemogo?a vra?ilo državne pomo?i, dodelitev katere pomeni kršitev prava Skupnosti in za katero je bilo z dokon?no odlo?bo Komisije ugotovljeno, da ni združljiva s skupnim trgov.(29)

53. Zdi se, da je Sodiš?e štel za odlo?ilno, da je nacionalno sodiš?e s sprejetjem izpodbijane odlo?be o tem, da je Lucchini upravi?en do državne pomo?i, za katero je Komisija pred tem odlo?ila, da ni združljiva s skupnim trgov, preseglo meje pristojnosti, dolo?ene v pravu Skupnosti, saj je presoja združljivosti ukrepov državne pomo?i s skupnim trgov, kot je poudarilo Sodiš?e, v izključni pristojnosti Komisije, ki deluje pod nadzorom sodiš? Skupnosti.(30)

54. Za pristop Sodiš?a v teh zadevah je v zvezi z obveznostjo ponovne preu?itve ali odprave pravno?ne odlo?be, ki nasprotuje pravu Skupnosti, vsekakor zna?ilna osredoto?enost na okoliš?ine posameznega primera. Vsaka sodba konec koncev izraža ravnovesje, ki ga je bilo glede na dejanske in pravne okoliš?ine zadeve treba dose?i med pravno varnostjo, zagotavljanju katere služi pravno?nost odlo?b, in zahtevami zakonitosti v Skupnosti.(31)

55. Zato se ne strinjam s stališ?em predložitvenega sodiš?a, da zgoraj navedene zadeve kažejo splošno usmeritev sodne prakse Sodiš?e v smeri spodkopavanja ali manjšanja pomena

na?ela *res iudicata*.

56. Glede na navedeno je treba za presojo vprašanja, ali pravo Skupnosti predložitvenemu sodiš?u nalaga, naj v obravnavani zadevi ne uporabi pravila *res iudicata* v pomenu, kot ga je opisalo to sodiš?e, natan?neje presoditi okvir, v katerem je nastalo to vprašanje.

57. V zvezi s tem je treba poudariti, da predložitveno sodiš?e o?itno dvomi o pravilnosti odlo?itve nižjega sodiš?a, zoper katero je vložena pritožba iz pravnih razlogov, in sicer da pogodbeni mehanizem, ki ga je uporabil Olimpiclub, in sicer pogodba o uporabi z dne 27. decembra 1985, ne pomeni zlorabe niti ne gre za nezakonito transakcijo za potrebe pla?ila DDV.

58. ?eprav predložitveno sodiš?e, kot je navedla Komisija, ni natan?no opredelilo to?k, na katere opira dvom o pravilnosti presoje, vendarle izhaja iz predložitvene odlo?be, da domneva, da presoja ni združljiva z institutom zlorabe pravic na podro?ju DDV, kot je opredeljen v sodni praksi Sodiš?a. Predložitveno sodiš?e se je v zvezi s tem sklicevalo na sodbi Halifax (32) in Part Service(33), o kateri Sodiš?e še ni odlo?ilo, ko je bila vložena obravnavana predložitvena odlo?ba. V teh zadevah je Sodiš?e opredelilo na?elo prepovedi zlorabe pravic po Šesti direktivi(34) in podalo navodila glede pogojev, na podlagi katerih je mogo?e ugotoviti, ali pomenijo transakcije za namene uporabe DDV zlorabo.

59. Predložitveno sodiš?e želi tako v postopku v glavni stvari zagotoviti pravilno uporabo pravila Skupnosti glede prepovedi zlorabe na podro?ju DDV, vendar meni, da mu to prepre?uje na?elo *res iudicata*, ki je dolo?eno v italijanskem pravu. Zaradi tega na?ela je dolžno upoštevati ugotovitev iz pravnomo?nih sodb, ki jih je izdalo drugo sodiš?e v zvezi z drugimi dav?nimi obdobji, da sporna transakcija ne pomeni zlorabe, ?eprav je po mnenju predložitvenega sodiš?a takšna ugotovitev napa?na.

60. Kot so namre? izpostavile stranke postopka, imajo okoliš?ine obravnavane zadeve malo skupnega s tistimi v zadevi Lucchini.(35) V obravnavani zadevi je predložitveno sodiš?e pripisalo poseben pomen dejstvu, da se spor nanaša na podro?je DDV, to pomeni na podro?je, ki ga vodijo nacionalni dav?ni organi in sodiš?a in na katerem Skupnost nima izklju?ne pristojnosti.

61. Vendar po mojem mnenju za sodbo Lucchini ni zna?ilna „posebnost“, v skladu s katero lahko pravo Skupnosti nasprotuje uporabi nacionalnih opredelitev na?ela *res iudicata*, samo kadar je podana izklju?na pristojnost Skupnosti, kot velja v zadevah državne pomo?i.

62. V zvezi s tem je treba navesti dvoje. Prvi?, upoštevati je treba, da se zahtevi primarnosti in u?inkovitosti nanašata na vse dolo?be prava Skupnosti, tudi na dolo?be Šeste direktive, pri tem pa za te namene ni pomembno, ali so dolo?be posledica izvrševanja izklju?ne pristojnosti Komisije, tako kot odlo?itev v zadevi Lucchini(36), s katero je bila ugotovljena nezdržljivost državne pomo?i s skupnim trgov.

63. Drugi?, štejemo lahko, da je vedno, kadar je podana izklju?na pristojnost Skupnosti, kršitev pravila prava Skupnosti ali njegova napa?na uporaba tesno povezana z nespoštovanjem razmejitve pristojnosti med državami ?lanicami in Skupnostjo. Z drugimi besedami, ?e na primer nacionalno sodiš?e sprejme odlo?itev, ki nasprotuje uredbi ali direktivi Skupnosti, v tem obsegu dejansko zamenja svojo odlo?itev s tisto, ki jo je pred tem sprejela pristojna institucija Skupnosti in se odraža v dolo?bah Skupnosti, ki so zdaj kršene. V dolo?enem obsegu je torej v primerih, ko dolo?ba prava Skupnosti v državi ?lanici ni pravilno uporabljena, eno od vprašanj, ki se vedno pojavi – ?eprav v zanemarljivem obsegu –, razmejitev pravnega reda Skupnosti in nacionalnega pravnega reda ter pristojnost nacionalnih sodiš? znotraj teh sistemov.

64. Vendar ostaja dejstvo, da kadar posega, kot v sodbi Lucchini, odlo?itev nacionalnega

sodišča na področje, ki je v celoti v izključni pristojnosti Komisije, in torej sodišče očitno nima pristojnosti, nastane neposreden dvom v zvezi z razmejitvijo pristojnosti Skupnosti in držav članic in je še posebej očitno, da obravnavana sodba krši pravo Skupnosti. Posledično se je torej moral zaradi očitnih kršitev prava Skupnosti, na katerih je temeljila sodba v zadevi Lucchini, njen uinek *res iudicata* umakniti zahtevam glede primarnosti in polnemu učinku prava Skupnosti.

65. Nasprotno je v zadevah s področij, kot je sistem DDV na območju Skupnosti, ki so le delno usklajena,⁽³⁷⁾ razmejitev med področjem prava Skupnosti in področjem nacionalnega prava – torej meja pristojnosti nacionalnega sodišča – lahko komaj opazna.

66. Tako se ne bo vsaka napaka nacionalnega sodišča pri ugotavljanju zlorabe za namene DDV nanašala na zakonitost v Skupnosti: na primer, kadar je ugotovitev nepravilna zaradi napačne presoje dokazov in ne zaradi tega, ker ni bila uporabljena pravilna zasnova zlorabe, kot jo opredeljena v sodni praksi Sodišča.

67. Kljub navedenemu je treba obravnavano zadevo presoditi z drugega vidika. Ključni razlog, ki po mojem mnenju govori v prid pozitivnemu odgovoru na vprašanje za predhodno odločanje, je mogoče najti v posebnem, precej neobičajnem obsegu načela *res iudicata*, v katerem se uporablja v postopku v glavni stvari in ki je zdaj predmet presoje.

68. V skladu s splošno sprejetim razumevanjem uinek *res iudicata*, ki ga pridobi sodba, preprečuje, da bi bila ista zadeva ali spor, ki ga opredeljujejo predmet spora, pravna podlaga in stranke postopka, v nadaljnjih postopkih ponovno predmet sojenja. Posledica sprožitve takšnega enakega postopka bo praviloma ustavitev postopka zaradi nedopustnosti.

69. V obravnavani zadevi se presoja položaj, v katerem so bile sodbe z učinkom *res iudicata* izdane v ločenih postopkih za odmero DDV, za katerega so bila izdana obvestila o popravku davka v davčnih letih 1987 in 1992, davčna leta, ki so obravnavana v postopku v glavni stvari, pa se nanašajo na obdobje od 1988 do 1991. Enako, medtem ko so odločbe o odmeri DDV v letih 1987 in 1992 pravnomotne, v davčnih sporih, ki so predmet presoje v postopku v glavni stvari, še ni odločeno.

70. Tako je torej treba šteti, da ima spor o glavni stvari, čeprav se v več točkah prekriva z davčnimi spori, ki so bili končani z že navedenima pravnomotnima sodbama, bistveno drugačen predmet spora, saj se nanaša na druga davčna obdobja.

71. V skladu s tem, kot izhaja iz predložitvene odločbe, predložitveno sodišče ne namerava ustaviti celotnega postopka zaradi nedopustnosti. Vendar se zaradi učinkov načela *res iudicata* (kot se uporablja v postopku v glavni stvari) čuti vezano z določenimi vidiki zadevnih pravnomotnih sodb, in sicer glede presoje pogodbe z dne 27. decembra 1995, ki mu preprečuje, da bi v postopku, ki ga vodi, ugotavljalo, ali pomeni pogodba zlorabo, kot je opredeljena v pravu Skupnosti.

72. Glede na zgoraj navedeno je treba ugotoviti, da se vprašanje pravne gotovosti v teh okoliščinah pojavlja le v povezavi z določenimi deli ugotovitev v teh sodbah, ki imajo uinek *res iudicata*, in ne v povezavi s sodbami kot celotami.

73. Drugi?, okoliš?ine zadeve v glavni stvari se razlikujejo od tistih iz sodb Eco Swiss(38) ali Kapferer(39), na kateri se sklicuje Olimpiclub, v katerih je moralo Sodiš?e odlo?iti, da mora biti pravnomo?na odlo?ba odpravljena ali pa ponovno predmet preverjanja, ?e nasprotuje pravu Skupnosti. Nasprotno se v obravnavani zadevi pravnomo?nih sodb, ki so bile izre?ene za druga dav?na leta, *kot takih* ne izpodbija z odlo?itvijo, ki jo bo sprejelo predložitveno sodiš?e v postopku v glavni stvari glede pla?il DDV v spornih dav?nih letih.

74. ?e na zadevo gledamo s tega stališ?a, je obravnavani položaj primerljiv s položajem v sodbi Köbler, v kateri je Sodiš?e trditev, ki temelji na u?inku *res iudicata*, zoper priznanje na?ela odgovornosti države za odlo?itev sodiš?a, ki odlo?a na zadnji stopnji, zavrnilo, ker takšno priznanje samo po sebi ne povzro?i dvoma o tej odlo?itvi kot *res iudicata*.(40)

75. Tako menim, da v obravnavani zadevi niso ogroženi bistveni interesi, ki se nanašajo na pravno gotovost in ki bi prevladali nad obveznostjo predložitvenega sodiš?a, da uporabi in prizna polni u?inek pravu Skupnosti, v tem primeru prepovedi zlorabe na podro?ju DDV. Tako je treba ugotoviti, da pravo Skupnosti nasprotuje uporabi dolo?be, ki dolo?a na?elo *res iudicata* v obsegu in z u?inki, kot so obravnavani v tej zadevi.

76. Glede na navedeno je treba na vprašanje za predhodno odlo?anje odgovoriti, da pravo Skupnosti prepre?uje uporabo dolo?be nacionalnega prava, kakršen je ?len 2909 italijanskega civilnega zakonika, katerega namen je ureditev na?ela *res iudicata*, ?e uporaba te dolo?be, kot jo razlagajo nacionalna sodiš?a, prepre?uje nacionalnemu sodiš?u, da bi v sporu, kakršen je spor o glavni stvari, ki se nanaša na pla?ilo DDV, pravilno in v skladu s pravom Skupnosti ugotovilo obstoj zlorabe, kadar je odlo?itev o tem že vsebovana v pravnomo?ni sodbi, ki jo je izdalo drugo sodiš?e v zvezi z drugim dav?nim obdobjem.

V – Predlog

77. Zato Sodiš?u predlagam, naj na vprašanje za predhodno odlo?anje odgovori:

Pravo Skupnosti prepre?uje uporabo dolo?be nacionalnega prava, kakršen je ?len 2909 italijanskega civilnega zakonika, katerega namen je ureditev na?ela *res iudicata*, ?e uporaba te dolo?be, kot jo razlagajo nacionalna sodiš?a, prepre?uje nacionalnemu sodiš?u, da bi v sporu, kakršen je spor o glavni stvari, ki se nanaša na pla?ilo DDV, pravilno in v skladu s pravom Skupnosti ugotovilo obstoj zlorabe, kadar je odlo?itev o tem že vsebovana v pravnomo?ni sodbi, ki jo je izdalo drugo sodiš?e v zvezi z drugim dav?nim obdobjem.

1 – Jezik izvirnika: angleš?ina.

2 – Sodba z dne 18. julija 2007 (C-119/05, ZOdl., str. I?6199).

3 – Corte suprema di cassazione se sklicuje na lastne sodbe št. 13919/06, 16258/07 in 25681/06.

4 – V zvezi s tem se sklicuje zlasti na sodbi z dne 21. februarja 2006 v zadevi Halifax (C-255/02, ZOdl., str. I?1609) in z dne 21. februarja 2008 v zadevi Part Service (C-425/06, ZOdl, str. I?897).

5 – V zvezi s tem se sklicuje zlasti na sodbe z dne 14. decembra 1995 v zadevi Peterbroeck (C?312/93, Recueil, str. I-4599); z dne 14. decembra 1995 v zadevi Van Schijndel in van Veen (C-430/93 in C-431/93, Recueil, str. I?4705) in z dne 27. februarja 2003 v zadevi Santex (C?327/00, Recueil, str. I?1877).

6 – Navedena v opombi 2.

7 – V tem okviru se sklicuje zlasti na sodbe z dne 1. julija 1999 v zadevi Eco Swiss (C-126/97, Recueil, str. I?3055); z dne 28. junija 2001 v zadevi Larsy (C-118/00, Recueil, str. I?5063); z dne 7. januarja 2004 v zadevi Wells (C-210/02, Recueil, str. I?723) in z dne 13. januarja 2004 v zadevi Kühne & Heitz (C-435/00, Recueil, str. I?837).

8 – Navedena v opombi 2.

9 – Navedena v opombi 7.

10 – Sodba z dne 23. marca 2006 (C?234/04, ZOdl., str. I?2585).

11 – Navedena v opombi 7.

12 – Navedena v opombi 7.

13 – Navedena v opombi 2.

14 – V zvezi s tem glej na primer sodbo z dne 13. novembra 1995 v zadevi Nutral proti Komisiji (C?476/93, Recueil, str. I?4125, to?ka 14).

15 – V zvezi s tem glej zlasti sodbi z dne 21. septembra 1993 v zadevi Deutsche Milchkontor in drugi (od 205/82 do 215/82, Recueil, str. 2633, to?ka 17) ter z dne 16. decembra 1976 v zadevi Rewe proti Landwirtschaftskammer für das Saarland (33/76, Recueil, str. 1989, to?ka 5) in v opombi 5 navedeno sodbo Peterbroeck, to?ka 12.

16 – V tem smislu glej med drugim v opombi 10 navedeno sodbo Kapferer, to?ka 22; v opombi 7 navedeno sodbo Wells, to?ka 67, in sodbo z dne 16. maja 2000 v zadevi Preston in drugi (C?78/98, Recueil, str. I?3201, to?ka 31).

17 – Glej sodbo z dne 15. julija 1964 v zadevi Costa proti ENEL (6/64, Recueil, str. 585). Navesti je treba, da se lahko izkaže rešitev nasprotja med dolo?bami na podlagi tega na?ela za manj preprosto, kadar uporabo prava Skupnosti posredno ovira nacionalna postopkovna in institucionalna razvejanost, kot pa takrat, kadar je na primer pravo Skupnosti neposredno v nasprotju z materialnopravno dolo?bo nacionalnega prava. ?e uporabim prej navedeno metaforo, je presoja vprašanja, ali so nacionalni postopkovni in institucionalni „kanali“, v katerih deluje pravo Skupnosti „dovolj široki“ – v smislu, da je obravnavano pravilo Skupnosti mogo?e u?inkovito uporabiti –, po naravi postopna in resni?no zahteva vzpostavitev ravnovesja med interesom ohranitve obravnavanega nacionalnega pravila in zahtevami Skupnosti glede primarnosti in polne u?inkovitosti prava Skupnosti.

18 – V zvezi s tem glej med drugim sodbe z dne 9. marca 1978 v zadevi Simmenthal (160/77, Recueil, str. 629, to?ke od 21 do 24); z dne 19. junija 1990 v zadevi Factortame in drugi (C?213/89, Recueil, str. I?2433, to?ke od 19 do 21); v opombi 7 navedeno sodbo Larsy, to?ki 51 in 52; v opombi 7 navedeno sodbo Kühne & Heitz, to?ka 20, in v opombi 2 navedeno sodbo Lucchini, to?ka 61.

19 – Za podoben pristop glej sklepne predloge generalnega pravobranilca Légerja v opombi 7 navedene zadeve Kühne & Heitz, zlasti to?ke 45, 58 in 75, in generalnega pravobranilca Ruiz?Jaraboja Colomerja v zadevi i-21 Germany in Arcor (sodba z dne 19. septembra 2006, C?392/04 in C?422/04, ZOdl., str. I?8559, to?ka 69).

20 – V tem smislu glej med drugim v opombi 7 navedeno sodbo Kühne & Heitz, to?ka 24; v opombi 7 navedeno sodbo Eco Swiss, to?ka 46, in sodbo z dne 12. februarja 2008 v zadevi Willy

Kempter (C-02/06, ZOdl., str. I?411, to?ka 37).

21 – V zvezi s tem glej v opombi 7 navedeno sodbo Eco Swiss, to?ki 46 in 47; sodbo z dne 30. septembra 2003 v zadevo Köbler (C?224/01, ZOdl., str. I?10239, to?ka 38) in v opombi 10 navedeno sodbo Kapferer, to?ka 20; v zvezi z upravnimi odlo?bami glej tudi v opombi 19 navedeno sodbo i-21 Germany in Arcor, to?ka 51, in v opombi 7 navedeno sodbo Kühne & Heitz, to?ka 24.

22 – V tem smislu glej v opombi 10 navedeno sodbo Kapferer in v opombi 7 navedeno sodbo Eco Swiss, to?ki 46 in 47.

23 – V tem smislu glej sodbo z dne 22. marca 1961 v zadevi SNUPAT proti Visoki oblasti (42/59 in 49/59, Recueil, str. 53); v opombi 19 navedeno sodbo i-21 Germany in Arcor, to?ka 52, in sklepne predloge generalnega pravobranilca Ruiz-Jaraboja Colomerja v isti zadevi, to?ka 76.

24 – V tem smislu glej v opombi 7 navedeno sodbo Kühne & Heitz, to?ka 27; v opombi 19 navedeno sodbo i-21 Germany in Arcor, to?ka 52; v opombi 20 navedeno sodbo Willy Kempter, to?ka 38, in v opombi 2 navedeno sodbo Lucchini, to?ka 63.

25 – Glej to?ki 26 in 27 sodbe Kühne & Heitz: prvi?, upravni organ mora imeti po nacionalnem pravu pristojnost za ponovno presojo te odlo?itve; drugi?, obravnavana upravna odlo?ba je pridobila u?inek pravnomo?nosti z izdajo sodbe nacionalnega sodiš?a, ki je odlo?alo na zadnji stopnji ; tretji?, ta sodba mora, glede na kasneje izdano odlo?itev Sodiš?a ES, temeljiti na napa?ni razlagi prava Skupnosti, ki je bila sprejeta, ne da bi bilo v okoliš?inah iz ?lena 234 ES, tretji odstavek, Sodiš?u predloženo vprašanje za predhodne odlo?anje ; ?etrti?, zadevna oseba se mora pritožiti na upravni organ takoj, ko je seznanjena z odlo?itvijo Sodiš?a.

26 – Glej to?ki 26 in 28 sodbe.

27 – Glej to?ke od 52 do 54 te sodbe.

28 – Namre? pogoj, da mora biti zadevni nacionalni organ po nacionalnem pravu pristojen za ponovno presojo odlo?be; glej v opombi 9 navedeno sodbo Kapferer, to?ka 23.

29 – Glej v opombi 2 navedeno sodbo Lucchini, to?ke od 60 do 63.

30 – V zvezi s tem glej zlasti to?ke 52, 59 in 62 sodbe.

31 – Ob upoštevanju elementov, kot so poseben procesni okvir, v katerem deluje sodiš?e ali upravni organ, ali in koliko so sodiš?a ali upravni organi opustili obveznosti v zvezi z uporabo in uveljavljanjem prava Skupnosti in ali so stranke uporabile vsa razpoložljiva sredstva za uveljavljanje pravic.

32 – Navedena v opombi 4.

33 – Navedena v opombi 4.

34 – Šesta direktiva Sveta 77/388/EGS z dne 17. maja 1977 o usklajevanju zakonodaje držav ?lanic o prometnih davkih – Skupni sistem davka na dodano vrednost: enotna osnova za odmero (UL L 145, str. 1), kot je bila spremenjena z Direktivo Sveta 95/7/ES z dne 10. aprila 1995 (UL L 102, str. 18) (v nadaljevanju: Šesta direktiva).

35 – Navedena v opombi 2.

36 – Navedena v opombi 2.

37 – Sodba z dne 12. junija 2008 v zadevi Komisija proti Portugalski (C-462/05, ZOdl. I-0000, točka 51).

38 – Navedena v opombi 7.

39 – Navedena v opombi 10.

40 – Navedena v opombi 21, točka 39. Sodišče je v zvezi s tem navedlo, da postopek za ugotovitev odgovornosti države nima enakega namena in ne vključuje nujno istih strank, kot so tiste, ki so sodelovale v postopku, v katerem je bila izdana odločba, ki je postala *res iudicata*.